

Twee soorten winterjuffe

De twee soorten winterjuffers doen dingen net anders dan andere waterjuffers. Waar de meeste soorten de winter als ei of larve doorbrengen, overwinteren zij als volwassen libel. De andere soorten kunnen na het uitsluipen zich al snel voortplanten en leven vrij kort als juffer. De winterjuffers sluipen in juli en augustus uit, maar gaan dan eerst rustig nog wat jagen en eten en zoeken een goede plek om de winter door te brengen. Maanden later, in het vroege voorjaar gaan ze pas terug naar het water om zich voort te planten. Op deze manier zijn ze larven in de zomer. Dat is een periode dat er veel voedsel is en het water lekker warm, maar er zijn ook weinig grote larven van andere waterjuffersoorten.

Tekst: Winterjuffers zijn onopvallend gekleurd en gedragen zich het grootste deel van het jaar ook onopvallend. Ze zijn iets gemakkelijker te vinden als ze bij het water zijn om zich voort te planten, maar dat is heel vroeg in het voorjaar. Het is dus begrijpelijk dat ze vroeger vaak over het hoofd gezien zijn. Tegenwoordig weten we veel meer over deze twee soorten. De noordse winterjuffer is een Europees beschermde soort en daarom worden de Nederlandse populaties goed gevolgd en er is veel onderzoek gedaan (zie Brachytron, nummer 11 (1) uit 2007).

Beide soorten waren altijd zeldzaam in Nederland; de bruine winterjuffer kwam voor in Zuidoost-Nederland en een beetje in Midden-Nederland, de noordse winterjuffer in Utrecht en het Gooi en in Noord-Nederland. Waar ze zich precies voortplantten is niet helemaal duidelijk. In de jaren 70 en 80 zijn beide soorten sterk achteruitgegaan en uit Midden-Nederland verdwenen. Waarschijnlijk hebben de droge zomers van 1976 en 1977 hierbij een rol gespeeld: als het water opdroogt voor ze uit kunnen sluipen sterven de larven (Dijkstra, 2002).

Noordse winterjuffer

De noordse winterjuffer plant zich tegenwoordig voort in de laagveengebieden in Noord-Overijssel, de Noordoostpolder en delen van Friesland. De trend is onzeker; mogelijk is er een kleine afname, maar dat is nog niet met zekerheid te zeggen. De gebieden in Midden-Nederland waar de noordse winterjuffer in de vorige eeuw is verdwenen, zijn niet opnieuw gekoloniseerd. Ook in de rest van Europa komt deze soort maar heel lokaal voor. Zo is hij in Duitsland zeer zeldzaam in het noordwesten en verder meer uitgebreid in de Vooralpen en tegen de Poolse grens. Dit zijn heel verschillende gebieden: sommige op zeeniveau en andere in de bergen. Het is onduidelijk hoe dit patroon verklaard kan worden. Het lokale klimaat lijkt een rol te spelen, maar hoe dat zit weten we niet goed (Brockhaus et al., 2015).

Bruine winterjuffer

De bruine winterjuffer was een tijdje bijna net zo zeldzaam als de noordse winterjuffer, maar dat is sterk veranderd. Sinds de jaren 90 is deze soort flink toegenomen en kan nu in het hele land gevonden

Albert Vliegthart

Noordse winterjuffers, zoals dit vrouwtje, zijn erg onopvallend van kleur.

Antoine van der Heijden

De bruine winterjuffer heeft in het voorjaar een borststuk dat van boven donker en van onder bijna wit is, veel contrastrijker dan bij de noordse winterjuffer.

rs, gaat dat samen?

Antoine van der Heijden

bruine winterjuffers ook bij om zo in ieder geval te kunnen volgen wat er gebeurt. Komen ze over een tijdje gewoon naast elkaar voor? Blijft noordse winterjuffer de talrijkste in de grote laagvenen of wordt hij verdrongen?

Literatuur

Brockhaus, T., Roland, H.-J., Benken, T., Conze, K.-J., Günther, A., Leipelt, K.G., Lohr, M., Martens, A., Mauersberger, R., Ott, J., 2015. Atlas der Libellen Deutschlands (Odonata). Libellula Suppl. 14, 1–394.

Dijkstra, K.-D., 2002. De Nederlandse libellen: (Odonata). Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis.

Winterjuffers, zoals dit mannetje bruine winterjuffer, kunnen in de winter bedekt raken met rijp, dit kunnen ze prima overleven.

worden. Waar deze soort eerst alleen in matig voedselrijke ondiepe plassen voorkwam, lijkt hij een stuk minder kritisch geworden te zijn. In Zuid-Europa was de bruine winterjuffer altijd al algemener en minder kritisch. Het is dus waarschijnlijk dat de opwarming deze soort heeft geholpen.

De laatste jaren komt de bruine winterjuffer ook steeds meer voor in de gebieden waar vanouds de noordse winterjuffer gevonden werd, zoals in de Noordoostpolder en De Wieden en Weerribben. De bruine winterjuffer is iets groter en dominant en ze hebben ook dezelfde levenscyclus. De bruine kan het de noordse winterjuffers weleens lastig gaan maken. Er worden de laatste tijd ook regelmatig paringen gezien van bruine en noordse winterjuffers waar het meestal een mannetje bruine met een vrouwtje noordse winterjuffer lijkt te zijn. Kruisingen tussen deze soorten zijn echter niet bekend. In een paar gebieden, zoals de Kuinderplas, heeft de bruine de noordse grotendeels verdrongen. In andere gebieden, vooral de minder zure, is bruine winterjuffer een kleine minderheid. We houden nu op de plekken waar noordse winterjuffers geteld worden de aantallen

René Manger

Tandems en paringen van bruine en noordse winterjuffer worden regelmatig gezien. Het mannetje is een bruine winterjuffer en het vrouwtje een noordse.